

Invasieve planten in België

Overwoekering met hemelboom (*Ailanthus altissima*) © Dumas Y.)

AlterIAS wil iedereen sensibiliseren voor een serieus probleem

Het AlterIAS-project is een sensibilisatie- en communicatieproject dat begin dit jaar werd opgestart. Voor de algemene problematiek van het AlterIAS-project en invasieve planten verwijzen we naar de folder die bij deze editie van Groencontact is gevoegd. In dit artikel wordt dieper ingegaan op het invasieproces en welke planten in België als invasief worden beschouwd. Invasieve planten zijn op ecologisch vlak een belangrijke bedreiging voor de biodiversiteit. Maar hoe is het allemaal zo ver kunnen komen?

Van exotische naar invasieve plant

Voordat een exotische plant daadwerkelijk invasief wordt, zal ze in staat moeten zijn om vier barrières te overwinnen. Een exotische plant wordt, bijv. omwille van zijn sierwaarde, geïntroduceerd buiten zijn natuurlijk verspreidingsgebied en heeft daarmee de eerste, geografische, barrière overwonnen. Vele planten komen zo in België terecht, maar slechts een gedeelte ervan kan overleven onder onze klimatologische omstandigheden. Deze geacclimatiseerde planten dienen zich verder te kunnen reproduceren indien ze willen overleven. Dit is het proces van naturalisatie. Eenmaal de genaturaliseerde soort in staat is om zich expansief te vermeerderen en te beginnen woekeren,

spreken we van een invasieve plant. Hierbij moet de kanttekening gemaakt worden dat er ook inheemse planten zijn die invasieve eigenschappen kunnen vertonen. Maar deze problematiek wordt niet aangekaart binnen het AlterIAS-project.

Het spreekt voor zich dat een exotische plant niet van de ene dag op de andere invasief wordt. De exoot heeft een periode nodig om voorgaande barrières te overbruggen, latentieperiode genaamd. Bij Reuzenbalsemien (*Impatiens glandulifera*) werd in Tsjechië een latentieperiode van 40 jaar vastgesteld. Bij andere planten kan de latentieperiode tot 150 jaar of meer oplopen!

Exotische planten zijn niet allemaal boosdoeners, slechts een klein percentage veroorzaakt echt problemen. Proefondervindelijk werd vastgesteld dat van de 1000 ingevoerde planten uiteindelijk slechts 1 invasief wordt (de regel van 3 x 10, Williamson).

Vanuit wetenschappelijk oogpunt moeten planten dus aan deze vier voorwaarden voldoen alvorens ze invasief genoemd mogen worden:

- door de mens geïntroduceerd (vrijwillig of toevallig) buiten hun natuurlijk

verspreidingsgebied (exotische soorten);

- geïntroduceerd na het jaar 1500 (start handelsverkeer);
- in staat zijn zich te naturaliseren, namelijk de potentie hebben te overleven en zich voort te planten in de natuur;
- een sterke verspreidingscapaciteit hebben die kan leiden tot een exponentiële toename van hun populaties.

Het merendeel van de invasieve soorten vertoont geen invasief gedrag in het gebied van herkomst. Er zijn verschillende hypothesen waarom ze invasief worden eens ze door de mens buiten hun natuurlijk verspreidingsgebied werden gebracht. Eén van de hypothesen die vaak naar voren wordt geschoven is de afwezigheid van natuurlijke vijanden.

Classificatie van invasieve planten

Om de potentiële invasiviteit van een niet-inheemse plantensoort te beoordelen, heeft het Belgisch Biodiversiteitsplatform het ISEIA (Invasive Species Environmental Impact Assessment) protocol ontwikkeld (voor meer info, raadpleeg <http://ias.biodiversity.be>). Enkel planten die reeds geves-

tigd zijn in België of aangrenzende landen met gelijkaardige eco-klimatologische omstandigheden (West-Europese landen zoals Duitsland, Luxemburg, Nederland, Noord-Frankrijk, Zwitserland, Verenigd Koninkrijk en Ierland) worden in aanmerking genomen. Soorten worden beoordeeld op basis van verschillende criteria: (1) verspreidingsmogelijkheden of invasiviteit, (2) kolonisatie van beschermde natuurgebieden, (3) nadelige gevolgen voor de inheemse soorten en (4) verandering van de functies van het ecosysteem. Op basis van de voorgaande criteria worden de invasieve planten geïnclassificeerd in een zwarte lijst, een bewakingslijst of een alarmlijst.

Zwarte lijst

De zwarte lijst omvat soorten die het milieu zwaar belasten. Deze soorten zijn over het algemeen erg problematisch in België en in andere Europese landen, en zijn goed gedocumenteerd in de wetenschappelijke literatuur. Ze vormen een bedreiging voor de biodiversiteit en voor ecologisch waardevolle gebieden. Een aantal van die planten koloniseren erg uiteenlopende habitats, terwijl andere enkel invasief zijn in erg specifieke natuurlijke habitats zoals kustduinen, kalkgraslanden, bossen op zure bodems, enz.

■ Vlakke dwergmispeel (*Cotoneaster horizontalis*) kan beschermde natuurgebieden zoals duinen en kalkgraslanden koloniseren.

■ De Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*) heeft zich in ons land massaal verspreid, onder meer langs spoorwegen (foto VVOG).

Bewakingslijst

De bewakingslijst omvat soorten met een beperkte of onbekende milieu-impact. In sommige gevallen volstaan de beschikbare wetenschappelijke gegevens nog niet om de exacte impact van deze soorten te evalueren. Sommige soorten worden als zeer invasief beschouwd in onze buurlanden, maar lijken nog niet problematisch te zijn in België. Zo wordt de vlinderstruik (*Buddleja davidii*) als invasief beschouwd in bepaalde landen, maar in België blijkt deze struik momenteel enkel verstoorte habitats (wegen en spoorwegen, braakliggende terreinen en stedelijke gebieden) te koloniseren, maar nog geen ecologisch waardevolle sites.

Alarmlijst

De alarmlijst bevat risicoplanten die nog niet in de vrije natuur aanwezig zijn in België.

Welke planten zijn invasief?

In onderstaande tabellen (landplanten en waterplanten) worden de soorten weergegeven die in België op de zwarte lijst, de bewakingslijst en de alarmlijst staan. Voor alle duidelijkheid moet hierbij vermeld worden dat tot nu toe enkel de invasiviteit van de natuurlijke soorten bewezen is. Van de cultivars bestaat nog geen zekerheid over hun invasief gedrag. Voor meer informatie over de invasieve planten in België kunt u de website van AlterIAS raadplegen waar u infoches vindt met foto's, beschrijvingen, verspreiding, habitat en gevolgen.

Coördinator

Universiteit van Luik

Partners

PCS (Vlaanderen en Brussel)
 CTH (Centre Technique Horticole de Gembloux) voor Wallonië en Brussel

Website

www.alterias.be

AlterIAS wordt gesteund en gefinancierd door het LIFE+ programma van de Europese Commissie en de regionale administraties verantwoordelijk voor leefmilieu in België: Agentschap voor Natuur en Bos, Leefmilieu Brussel en Service public de Wallonie.

Biodiversiteit, een woord...

Het Biodiversiteitsverdrag geeft de volgende definitie die breed wordt gedragen: 'biodiversiteit is de variatie in organismen uit de gehele wereld, waaronder terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische verbanden waar ze deel van uitmaken; de diversiteit betreft de variatie binnen soorten, tussen soorten en tussen ecosystemen'.

Biodiversiteit, meer dan een modewoord...

2010 werd uitgeroepen tot het jaar van de biodiversiteit. De Europese Commissie bereikte in maart van dit jaar een akkoord over de visie na 2010. Zo wil men tegen 2020 het verlies aan biodiversiteit en de degradatie van ecosystemen een halt toeroepen en ze herstellen waar mogelijk. Vlaams minister van Leefmilieu Joke Schauvliege formuleerde op de Europese Conferentie over 'Biodiversiteit in een veranderende wereld' een *Message from Ghent* voor biodiversiteit na 2010. Deze verklaring omvat de Europese beleidsaanbevelingen voor de internationale top die in oktober plaatsvindt in Japan. Invasieve planten zijn op ecologisch vlak een belangrijke bedreiging voor de biodiversiteit.

Parelvederkruid (*Myriophyllum aquaticum*) kan een volledige wateroppervlakte bedekken (© I. Stiers)

Tekst

Leen Heemers
 Proefcentrum voor Sierteelt (PCS)
Leen.heemers@pcsierteelt.be

Foto's

J. De Wael
 Y. Dumas
 M. Halford
 I. Stiers
 S. Vanderhoeven

Invasieve landplanten

ZWARTE LIJST		BEWAKINGSLIJST		ALARMLIJST	
<i>Ailanthus altissima</i>	A2	<i>Acer negundo</i>	B2	<i>Akebia quinata</i>	B0
<i>Aster novi-belgii</i>	A3	<i>Acer rufinerve</i>	B1	<i>Carpobrotus edulis</i>	A0
<i>Aster lanceolatus</i>	A3	<i>Amelanchier lamarckii</i>	B2	<i>Carpobrotus acinaciformus</i>	A0
<i>Aster x salignus</i>	A3	<i>Bidens frondosa</i>	B2	<i>Echinocystis lobata</i>	B0
<i>Baccharis halmifolia</i>	A2	<i>Buddleja davidii</i>	B3	<i>Lonicera japonica</i>	B0
<i>Cornus sericea</i>	A2	<i>Cyperus eragrostis</i>	B1	<i>Phytolacca americana</i>	B0
<i>Cotoneaster horizontalis</i>	A2	<i>Duchesnea indica</i>	B1		
<i>Fallopia japonica</i>	A3	<i>Elaeagnus angustifolia</i>	B2		
<i>Fallopia sachalinensis</i>	A3	<i>Epilobium ciliatum</i>	B1		
<i>Fallopia x bohemica</i>	A3	<i>Fraxinus pennsylvanica</i>	B3		
<i>Helianthus tuberosus</i>	A3	<i>Hyacinthoides hispanica</i>	B1		
<i>Heracleum mantegazzianum</i>	A3	<i>Impatiens parviflora</i>	B2		
<i>Impatiens glandulifera</i>	A3	<i>Lupinus polyphyllus</i>	B3		
<i>Mahonia aquifolium</i>	A3	<i>Lysichiton americanus</i>	B3		
<i>Persicaria wallichii</i>	A3	<i>Mimulus guttatus</i>	B1		
<i>Prunus serotina</i>	A3	<i>Oenothera biennis</i>	B1		
<i>Rhododendron ponticum</i>	A3	<i>Oenothera deflexa</i>	B1		
<i>Rosa rugosa</i>	A2	<i>Oenothera glazioviana</i>	B3		
<i>Solidago canadensis</i>	A3	<i>Oenothera subterminalis</i>	B3		
<i>Solidago gigantea</i>	A2	<i>Parthenocissus inserta</i>	B3		
<i>Spiraea alba</i>	A3	<i>Parthenocissus quinquefolia</i>	B3		
<i>Spiraea douglasii</i>	A3	<i>Prunus laurocerasus</i>	B3		
<i>Spiraea x billardii</i>	A3	<i>Quercus rubra</i>	B3		
	A2	<i>Rhus typhina</i>			
	A2	<i>Robinia pseudoacacia</i>	B1		
	A2	<i>Rudbeckia laciniata</i>	B3		
		<i>Senecio inaequidens</i>	B1		
			B3		
			B1		
			B3		

Invasieve waterplanten

ZWARTE LIJST		BEWAKINGSLIJST		ALARMLIJST	
<i>Crassula helmsii</i>	A1	<i>Azolla filiculoides</i>	B2	<i>Cabomba caroliniana</i>	B0
<i>Egeria densa</i>	A1	<i>Lemna minuta</i>	B3		
<i>Elodea canadensis</i>	A3				
<i>Elodea nuttallii</i>	A3				
<i>Hydrocotyle ranunculoides</i>	A2				
<i>Lagarosiphon major</i>	A1				
<i>Ludwigia grandiflora</i>	A2				
<i>Ludwigia peploides</i>	A1				
<i>Myriophyllum aquaticum</i>	A1				
<i>Myriophyllum heterophyllum</i>	A1				

Impatiens glandulifera